

Сімків Л.Є.,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії економіки та управління,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Потьомкіна Н.Ю.,
студентка,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ

Сімків Л.Є., Потьомкіна Н.Ю. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіону. У статті розглянуто поняття інвестиційного клімату регіону та інвестиційної привабливості як його складової. Розглянуто ключові фактори, що впливають на формування інвестиційної привабливості регіону. Визначено проблеми, що стримують розвиток інвестиційної діяльності в регіонах. В результаті проведеного дослідження встановлено, що інвестиційні потоки обслуговують економічно розвинуті регіони України, лишаючи поза увагою менш розвинуті, що посилює подальше збільшення регіональних диспропорцій та послаблює економічні взаємозв'язки між регіонами. Запропоновано комплекс заходів щодо покращення інвестиційного клімату на регіональному рівні.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, іноземні інвестиції, інвестиційний потенціал, інвестиційний ризик.

Симкив Л.Е., Потёмкина Н.Ю. Инвестиционный климат и инвестиционная привлекательность региона. В статье рассмотрены понятия инвестиционного климата региона и инвестиционной привлекательности как его составляющей. Рассмотрены ключевые факторы, которые влияют на формирование инвестиционной привлекательности региона. Определены проблемы, которые сдерживают развитие инвестиционной деятельности в регионах. В результате проведенного исследования установлено, что инвестиционные потоки обслуживают экономически развитые регионы Украины, оставляя вне поля зрения менее развитые, что усиливает дальнейшее увеличение региональных диспропорций и ослабляет экономические взаимосвязи между регионами. Предложен комплекс мероприятий относительно улучшения инвестиционного климата на региональном уровне.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, иностранные инвестиции, инвестиционный потенциал, инвестиционный риск.

Simkiv L.Ye., Potiomkina N.U. Investment climate and investment attractiveness of the region. The concepts of investment climate of the region and investment attractiveness as its component are considered in the article. The key factors influencing the formation of investment attractiveness of the region are considered. The problems hindering the development of investment activity in the regions are identified. As a result of the conducted research, it is found that investment flows serve economically developed regions of Ukraine, neglecting less developed regions, which strengthens the further increasing of regional disparities and weakens economic interrelations between the regions. A set of measures to improve the investment climate at the regional level is proposed.

Key words: investment climate, investment attractiveness, foreign investments, investment potential, investment risk.

Постановка проблеми. Розвиток регіональної економіки вимагає реалізації ефективних проектних рішень перш за все в сферах, пов'язаних з інвестиційною діяльністю. Під впливом зростаючої внутрішньої і зовнішньої конкуренції інвестиції в умовах ринкової економіки є найважливішим засобом структурного перетворення соціального і виробничого потенціалів. Від ефективності використання інвестиційних ресурсів державними та місцевими органами влади залежить подальший збалансований та пропорційний соціально-економічний розвиток територій. У зв'язку з цим формування сприятливого інвестиційного клімату є одним зі стратегічних завдань, що сьогодні стоять перед українською державою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування регіонального інвестиційного

клімату, оцінки інвестиційної привабливості регіонів, дослідження особливостей інвестиційних процесів на регіональному рівні присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та закордонних вчених, зокрема роботи Л.О. Петкової, М.Д. Лесечка, Т.Г. Детюк, Н.Я. Пітеля, І. Ройзмана, Н.І. Лахметкіної, І.У. Зулькарнаєва, І.В. Логунцової.

Формулювання цілей статті. Метою статті є уточнення категорій «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість», визначення наявних проблем залучення іноземного капіталу в економіку як регіону, так і держави загалом, а також розробка пропозицій щодо напрямів покращення інвестиційного клімату регіону.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційний клімат – це багатофакторна система цілеспрямованих

вчинків і дій, що свідомо формується на державному та регіональному рівнях в інтересах більш широкого залучення на конкретну територію додаткових ресурсів як у грошовій, так і в матеріальній формах [1, с. 143]. Структурним елементом регіонального інвестиційного клімату є інвестиційна привабливість регіону під якою розуміють сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях [1, с. 143]. При цьому доцільно зазначити, що ці поняття не можна ототожнювати.

Інвестиційний клімат країни є найбільш узагальненою характеристикою інвестиційних процесів в регіонах України і сукупністю різних соціально-економічних, природних, екологічних, політичних та інших умов, що визначають масштаби, обсяг і темпи залучення інвестицій. У будь-якому регіоні, з одного боку, об'єктивно існують певні передумови для здійснення інвестиційної діяльності (наприклад, природно-ресурсний потенціал, географічне положення, стан виробничої інфраструктури і політичної стабільності), а з іншого боку, має місце суб'єктивна діяльність інвесторів щодо використання цих об'єктивно наявних передумов. Таким чином, рівень сприятливості інвестиційного клімату регіону визначається сукупною дією об'єктивних і суб'єктивних чинників інвестування.

Наукові дослідження свідчать про те, що поняття «сприятливий інвестиційний клімат» включає в себе чотири основні елементи:

- 1) стабільна макроекономічна і політична ситуація;
- 2) стабільна законодавча інвестиційна база протягом тривалого періоду;
- 3) достатній рівень розвитку інвестиційної інфраструктури;
- 4) існування високого внутрішнього попиту на інвестиційні ресурси поряд із важливістю отримання віддачі від інвестування [2].

На інвестиційний клімат регіону впливають чинники, що визначають його інвестиційну привабливість, а саме інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик, а також фактор часу. При цьому варто зазначити, що, з одного боку, інвестиційні ризики впливають на інвестиційний потенціал, але з іншого боку, інвестиційним потенціалом регулюється рівень інвестиційних ризиків, тобто ці показники взаємопов'язані, а з їх допомогою визначається інвестиційна привабливість регіону.

Регіональний інвестиційний потенціал – це сукупність об'єктивних економічних, соціальних, природно-географічних та інших властивостей регіону, що мають високу значущість для залучення інвестицій [3]. Складовими інвестиційного потенціалу регіону виступають:

- виробничий потенціал (сукупний результат господарської діяльності в регіоні);
- трудовий потенціал (якість і кількість трудових ресурсів);
- споживчий потенціал (сукупна купівельна спроможність населення регіону);
- інфраструктурний потенціал (стан інфраструктури регіону);
- фінансовий потенціал, зокрема податковий;
- інституціональний потенціал (рівень розвитку провідних інститутів ринкової економіки);

- інноваційний потенціал (рівень впровадження досягнень науково-технічного прогресу в регіоні);
- природно-ресурсний потенціал (забезпеченість запасами основних видів природних ресурсів);
- туристичний потенціал (наявність місць, які будуть цікавими для туристів, а також місць розміщення для них).

Другою складовою інвестиційної привабливості регіону є інвестиційний ризик, під яким доцільно розуміти вірогідність виникнення фінансових втрат у вигляді втрати капіталу або доходу у зв'язку з невизначеністю умов інвестиційної діяльності [4, с. 166]. За наявності регіональних інвестиційних ризиків виникає вірогідність неповного використання інвестиційного потенціалу регіону. При цьому можна виділити законодавчі (правові), управлінські (політичні), екологічні, соціальні ризики, а також економічні (високий рівень інфляції, неефективна структура економіки регіону, нестабільність курсу національної валюти), фінансові і кримінальні ризики (високий рівень злочинності в регіоні).

Необхідно відзначити і такий чинник, що впливає на інвестиційну привабливість, як імідж регіону. Безумовно, імідж – це якісний чинник, який досить складно оцінити. Формування позитивного іміджу регіону – одне з першочергових завдань органів місцевого самоврядування щодо забезпечення конкурентоспроможності регіону, тобто здатності території не тільки використовувати свої конкурентні переваги, але й створювати їх з метою утримання або поліпшення своєї ринкової позиції. Найбільш ефективним інструментом активного позиціонування території є брендинг, який дає змогу регіону не тільки визначити свою унікальність, неповторність, «родзинку», щоб запам'ятатись споживачу, але й надати позитивний поштовх розвитку інвестиційної привабливості території, підвищити свою конкурентоспроможність на вітчизняному та світовому ринках. Правильно вибудований бренд, чітке позиціонування території дає змогу адміністрації та представникам бізнесу регіону найбільш ефективно взаємодіяти з різними цільовими групами, а саме інвесторами, туристами, власним населенням [5].

При цьому додамо, що поряд з перерахованими чинниками значний вплив на інвестиційний клімат має фактор часу, оскільки зробити висновок про те, чи є сприятливим інвестиційний клімат певного регіону, можна лише на основі тривалих спостережень (більше 10 років).

Таким чином, на інвестиційну привабливість та інвестиційний клімат регіону впливають багато чинників, склад яких індивідуальний для кожного конкретного випадку і, зокрема, залежить від форм інвестування. Інвестор, що здійснює короткострокові інвестиції, може обмежитися оцінкою інвестиційної привабливості регіону, але коли йдеться про довгострокове інвестування, то необхідно враховувати інвестиційний клімат регіону.

В науковій літературі сформульовані декілька підходів до оцінки інвестиційного клімату [6; 7; 8].

1) Звужений підхід, який базується на динаміці внутрішнього валового продукту й обсягів виробництва промислової продукції; динаміці розподілу національного доходу, пропорцій накопичення і споживання, ході структурних змін в економіці, стані законодавчої

бази, розвитку окремих інвестиційних рішень тощо. Він є універсальним, і його можна використовувати для дослідження інвестиційного клімату господарських систем різного рівня. Водночас цей підхід ігнорує інші чинники, що визначають інвестиційний клімат регіону, зокрема фактор часу.

2) Факторний підхід, що є оцінкою набору чинників, що впливають на інвестиційний клімат (характеристика економічного потенціалу, загальні умови господарювання, зрілість ринкового середовища, політичні чинники, соціальні й соціокультурні, організаційно-правові, фінансові). Цей підхід має низку переваг, оскільки дає змогу зробити висновки про інвестиційні перспективи розвитку регіонів, дає можливість оцінити більшість показників статистичними методами й обґрунтувати достовірність отриманих результатів за допомогою визначення ступеня тісноти кореляційного зв'язку між цими категоріями. Проте існують і певні недоліки цього підходу, зокрема він не дає змогу окремо оцінити інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик регіону, а також ігнорує фактор часу.

3) Ризиковий підхід, що полягає у виявленні й оцінюванні складових інвестиційного клімату за двома напрямками: інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик; інвестиційний ризик і соціально-економічний потенціал. Основною перевагою цього підходу є те, що він дає змогу оцінити окремо інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик, при цьому використовуються досить багато факторів, щоб дати найбільш точну оцінку. Однак можна назвати і низку недоліків, а саме суб'єктивність думок експертів щодо визначення впливу кожного фактору, а також ототожнення інвестиційного клімату регіону та його інвестиційної привабливості.

Створення сприятливого інвестиційного клімату і впровадження механізму стійких мотивацій до тривалого вкладення коштів є найбільш ефективними способами забезпечення модернізації виробництва, зниження витрат, відновлення економічного зростання і, як результат, підвищення рівня життя населення. Однак економічна та політична ситуація, яка склалася сьогодні в державі, значно ускладнює інвестиційну діяльність і негативно впливає на поведінку як закордонних, так і вітчизняних інвесторів. Інвестиційний процес в Україні характеризується відсутністю стабільності та значною залежністю обсягів інвестицій від зовнішніх та внутрішніх факторів.

У створенні сприятливого інвестиційного клімату сьогодні Україна поступається не тільки країнам Центрально-Східної Європи, але й багатьом країнам СНД і Балтії. Головна причина прорахунків у залученні іноземних інвестицій полягає в тому, що в Україні досі немає системної політики з формування інвестиційного клімату, як результат, її визнано однією з найризикованіших країн Східної Європи щодо вкладання інвестицій. Це обумовлено такими негативними чинниками:

- неефективна економічна (зокрема, інвестиційна) політика держави, про що свідчать тривалий процес «проїдання» основного капіталу та високий рівень тіньової економіки;

- незбалансованість та неузгодженість інвестиційної політики як на державному, так і на регіональному рівнях;

- низька привабливість інвестиційного клімату внаслідок правової нестабільності, низька ефектив-

ність господарювання (особливо у сфері матеріального виробництва), корупція та неадекватний податковий тиск на товаровиробника [9] (у дослідженнях Світового банку стверджується, що витрати, пов'язані з ненадійністю інфраструктури, проблемами з виконанням договірних зобов'язань, злочинністю, корупцією та державним регулюванням, можуть становити понад 25% обсягів продажу, більш ніж утричі перевищуючи суму податків, сплачених фірмою в звичайному порядку) [10];

- відсутність єдиної економічної програми та плану дій, який є прийнятним та реалізується усіма політичними «командами» й орієнтований на забезпечення усім суб'єктам економічних відносин рівних економічних прав та обов'язків у здійсненні фінансово-економічної діяльності;

- неефективна амортизаційна політика, що має податкове підґрунтя, а не орієнтир на довгострокову перспективу розвитку економіки [11];

- недостатній розвиток комунікацій та інфраструктури інвестиційного ринку;

- низький рівень платоспроможності більшості населення країни та кризою неплатежів;

- нерегульованість земельних відносин та відсутність цивілізованого ринку землі в Україні, що зужує ефективно використання інвестиційних ресурсів, особливо під час реалізації спільних з нерезидентом вкладень;

- низький рівень капіталізації української банківської системи, що обмежує можливості здійснення масштабних інвестиційних проектів;

- відсутність програми налагодження ефективного співробітництва зі стратегічними іноземними партнерами, небажанням допускати іноземних інвесторів до участі в рентабельних проектах і приватизації [6].

Несприятливий інвестиційний клімат в Україні негативно впливає і на рівень інвестиційної привабливості та обсяги інвестування регіонів. Незважаючи на щорічну позитивну динаміку обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні, різниця в питомій вазі регіонів у загальному обсязі вражаюча.

Так, у 2016 р. найбільший приплив іноземних інвестицій було зафіксовано у м. Києві (52,1%), Дніпропетровській (16,6%), Донецькій (4,2%), Харківській (3,6%), Київській (3,8%), Одеській (3,1%), Львівській (2,9%), Полтавській (2,3%) та Івано-Франківській (1,9%) областях. До цих регіонів надходить 90,5% усіх залучених прямих іноземних інвестицій. Це саме ті регіони, які сьогодні вже є економічно розвинутими та найбільш привабливими для іноземних інвесторів. Найнижчі показники спостерігалися в Тернопільській (0,12%), Чернівецькій (0,14%), Кіровоградській (0,15%), Чернігівській (0,21%) областях [12].

Таким чином, інвестиційні потоки обслуговують економічно розвинуті регіони України, лишаючи поза увагою менш розвинуті регіони, що потребують значного надходження іноземних інвестицій. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій у регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку країни та посилює подальше збільшення регіональних диспропорцій.

Висновки. Залучення інвестицій до регіонального рівня є показником стабільності та успішності соці-

ально-економічного розвитку певної території. Для збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій та для покращення інвестиційного клімату на регіональному рівні необхідно вжити таких заходів:

- формування привабливого для інвестора іміджу регіону;
- забезпечення сприятливих умов для надходжень та ефективної реалізації інвестицій у вигляді створення чіткої системи координаційних дій центральних та місцевих органів влади зі стимулювання інвестиційної діяльності в регіонах;
- здійснення оцінювання ризиків інвестиційної діяльності в регіонах і визначення рейтингу адміністративно-територіальних одиниць за рівнем ризиків та інвестиційної привабливості;
- проведення моніторингу інвестиційних проєктів, які були реалізовані (нереалізовані) на території регіону з метою максимального попередження ризиків учасників інвестиційної діяльності та формування бази даних надійності інвесторів;
- підтримка посередництва в налагодженні контактів та співпраці між представниками місцевого бізнесу та потенційними інвесторами [13];

– активізація реалізації програм державно-приватного партнерства, що сприятиме налагодженню міжнародної співпраці, створенню передумов для нових виробничих зв'язків;

- сприяння формуванню розгалуженої територіальної мережі об'єктів інвестиційної інфраструктури, а саме інститутів спільного інвестування, інвестиційних фондів, що спрощує можливості ведення інвестиційної діяльності [14];
- поширення та реалізація регіональними органами управління та органами місцевого самоврядування навчальних програм серед підприємців з підготовки інвестиційних пропозицій;
- поширення практики укладення прозорих угод між інвесторами та владою [15];
- стимулювання кооперації між підприємствами суміжних галузей у межах регіону з метою спільної реалізації стратегії залучення інвестицій;
- забезпечення ефективного захисту прав інвесторів та надання іноземним інвесторам гарантій стабільності умов ведення бізнесу в окремих регіонах шляхом відтермінування виплати кредитів, застосування норм прискореної амортизації [14].

Список використаних джерел:

1. Петкова Л.О. Муніципальні інвестиції та кредити : [навч. посіб.] / Л.О. Петкова, В.В. Проскурін. – К., 2006. – 158 с.
2. Детюк Т.Г. Інвестиційний клімат в Україні / Т.Г. Детюк // Економіка і держава. – 2009. – № 1. – С. 31–34.
3. Ройзман И. Современная и перспективная типология инвестиционного климата российских регионов / И. Ройзман // Инвестиции в России. – 2006. – № 3. – С. 9–11.
4. Лахметкина Н.И. Инвестиционная стратегия предприятия : [учебное пособие] / Н.И. Лахметкина. – М. : КноРус, 2010. – 166 с.
5. Шалыгина Н.П. Брендинг и его роль в повышении конкурентоспособности региона / Н.П. Шалыгина [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.economics.iritb.ifmo.ru>.
6. Інвестиційний клімат: теорія, методологія, практика : [монографія] / [М.Д. Лесечко, А.О. Чемерис, О.М. Чемерис]. – Львів : ЛФ УАДУ, 2001. – 135 с.
7. Зулькарнаев И.У. Институциональная перестройка экономики региона как фактор повышения инвестиционной привлекательности региона / И.У. Зулькарнаев // Сборник научных трудов Башкирского государственного университета. – 2001. – С. 11–13.
8. Логунцова И.В. Инвестиционная привлекательность российских регионов: имиджевый аспект / И.В. Логунцова // Государственное управление. – 2009. – № 21. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/item/21_2009loguntsova.htm.
9. Пітель Н.Я. Проблеми формування інвестиційного клімату України / Н.Я. Пітель // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 3.
10. Вовченко О.Л. Інвестиції: економічна сутність та форми / О.Л. Вовченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 6. – С. 19.
11. Коваль Н.О. Проблеми та шляхи покращення інвестиційної діяльності в економіці України / Н.О. Коваль, Л.В. Терпель // Економічний аналіз : зб. наук. праць / редкол.: С.І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Т. 13. – Тернопіль : Економічна думка, 2013. – С. 56–63.
12. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Оперативна статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Жеревчук Ю.В. Регіональні аспекти залучення прямих іноземних інвестицій / Ю.В. Жеревчук, О.І. Янко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2013. – № 1. – С. 79–86. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2013_1_10.
14. Чичкало-Кондрацька І.Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в регіони України в умовах інтеграції у міжнародне економічне співтовариство / І.Б. Чичкало-Кондрацька, А.А. Буряк // Вісник Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4325>.
15. Юрчик І.Б. Іноземні інвестиції в Україні: проблеми та перспективи / І.Б. Юрчик, А.А. Маченко // Молодий вчений. – 2016. – № 5. – С. 204–207. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_5_54.